

DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-7
УДК 330:351.29

*Ортіна Г.В., д.держ.упр., проф., ТДАУ ім. Д. Моторного, м. Запоріжжя,
ORCID: 0000-0003-0266-740X,
Трусова Н.В., д.е.н., проф., ТДАУ ім. Д. Моторного, м. Запоріжжя,
ORCID: 0000-0001-9773-4534*

*Ortina G., Doctor in Public Administration, Professor, Professor of the
Department of Management and Public Administration, Dmytro Motorny Tavria
State Agrotechnological University, Zaporizhzhia,
Trusova N., Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the
Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motorny Tavria State
Agrotechnological University, Zaporizhzhia*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

STATE MANAGEMENT OF PERSONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND NATIONAL SECURITY

В статті проведено комплексне дослідження державного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку на національній безпеки, скрізь призму концептуального аспекту. Визначено, що для Європейського Союзу управління безпекою особистості є нарративом, який включає в себе цілі та методи надзвичайно різноманітної системи зовнішньої безпекової політики, що має презентативну форму дискусій про безпеку різним аудиторіям, як громадського, так і професійного сектора. Доведено необхідність розробки нового механізму управління національною безпекою держави з акцентом на пріоритетну модель безпечної політики управління особистістю, вихідні положення якого розглядаються не як витрати на фінансування соціальної сфери, а як інвестиції в потенціал економічно активних людських ресурсів.

Ключові слова: державне управління, безпека особистості, сталий розвиток, національна безпека, механізм управління національною безпекою особистості.

The article carries out a comprehensive study of state management of personal security in the context of sustainable development and national security, everywhere through the prism of the conceptual aspect. It is determined that for the European Union, the management of personal security is a narrative that includes the goals and methods of an extremely

diverse system of external security policy, which has a representative form of discussions about security to various audiences, both public and professional sectors. The need to develop a new mechanism for managing the national security of the state with an emphasis on a priority model of a safe policy of personal management has been proven, the starting points of which are not considered as expenses for financing the social sphere, but as investments in the potential of economically active human resources.

Key words: *public administration, personal security, sustainable development, national security, mechanism for managing national personal security.*

Постановка проблеми. Зміщення фокусу державного управління національної безпеки на безпеку особистості є етапом сталого розвитку суспільних відносин, що позиціонує готовність країни відійти від недемократичного формату взаємодії, із примусами та силовим втручанням органів влади у вирішення конфліктів. Сталий розвиток, індекс людського розвитку, соціальні стандарти, якість життя є гарантією стійкості суспільних критеріїв світового ранжування держав. Цей курс є незворотнім, проте він має болючі порушення гарантій миротворчих місій та загострення «традиційних» безпекових загроз особистості в суспільстві.

Державам, в яких реформування національної безпеки в безпеку особистості відбувається на тлі збройних конфліктів – в активній чи замороженій стадіях – важливо уникати спокуси відкладати управлінські дії щодо вирішення цих питань до «кращих часів» й фокусувати увагу лише на традиційних джерелах національної безпеці. Водночас, традиційні загрози, нажаль, залишаються життєво важливими, що підтверджує в т.ч. й агресія росії проти України, яка призвела до безпрецедентної загрози життєдіяльності особистості. Наведений концепт ставить людину в центр уваги та є знаменником формування безпекового формату сучасної демократичної моделі стійкого розвитку держави.

Національна безпека і безпека особистості не протиставлена, а взаємно доповнена одна одній, адже лише ті суспільства можуть бути стійкими, де людина належно захищена від всього комплексу загроз, де гарантована її безпека в всеохоплюючому світовому порядку, де конструюються управлінські рішення та керуються діями цифрових технологій у єдиній комунікаційній структурі державного управління. Проте, національна безпека держави поступово перестає сприйматись суспільством як основний гарант безпеки особистості, яка більшу частину свого життя проводить у цифровій реальності, позбавленої звичних комунікаційних, культурних і територіальних кордонів.

В минулому національна безпека була фундаментом доктрини правової держави та суспільного договору, що укладався в суспільстві для забезпечення безпеки кожної особистості. На сучасному етапі національна безпека, при геополітичних змінах, докорінно трансформувала всю організацію міжнародних відносин. Відповідно трансформувалась позиція суспільства щодо своєчасного виявлення, попередження і усунення загроз безпеці особистості та її умов

існування і розвитку, у взаємозв'язку і взаємозалежності з внутрішнім становищем держави, з проблемами і можливостями їх вирішення. Це спонукає суспільство займати принципіальну позицію щодо реального захисту особистості державою на безперервній основі удосконалення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти управління безпекою особистості як важливого суспільно-державного явища досліджувались, з позиції сталого людського розвитку, такими науковцями, як С. Алкіре [1], Н. Нижник [2], Л. Сізінцова [3], О. Фурсін [4], С. Подольська [5]. У контексті економіки, політології та соціології, концепція безпеки особистості вивчалась Н. Коленда [6], Н. Краус [7].

На жаль, питання пов'язані із пошуком напрямків виокремлення управлінських рішень щодо безпеки особистості за нової доктрини національної безпеки в Україні ще не отримали належного теоретико-прикладного обґрунтування та аналізу. Стан національної економіки, недосконалість організації державної влади і криміналізація суспільних відносин, загострення міжнародних і міжнаціональних відносин створюють широкий спектр внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці особистості та суспільства; по-друге, важливою причиною є необхідність визначення і опрацювання нових підходів до питань підвищення ефективності або оптимізації діяльності державних органів влади щодо забезпечення захищеності особистості від внутрішніх й, насамперед, зовнішніх загроз. А.Б. Качинський вважає, що копіювання західних моделей сталого розвитку призводить до глибокої економічної кризи в країнах, де відбувається зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу. Ще один наслідок недоцільного копіювання західних підходів до безпеки – це послаблення системи державного регулювання та контролю; недосконалість правової бази і відсутність потужної державної політики щодо нівелювання злочинності, особливо її організованих форм, а також корупції [11].

Постановка завдання. Завданням дослідження є обґрунтування напрямів державного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку шляхом формування механізму управління національною безпекою України як об'єкту цілеспрямованого впливу на безпековий контент особистості та його піднесення в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних причин перегляду парадигми безпеки у суспільстві стала глобалізація загроз безпеці людини, через поширення наркотиків, СНІД, тероризм, забруднення навколишнього середовища, розповсюдження ядерної зброї, глобальну бідність та екологічні проблеми. Перенесення фокусу з національної безпеки держави на особистість виявилось нелегким завданням навіть для західних країн демократичного світу. Відповідний поступовий перехід у сприйнятті загроз, пріоритетів безпеки та інструментів її забезпечення відображений у стратегічних концепціях НАТО

1991, 1999 та 2010 рр., в яких все більше і більше уваги приділялося невійськовим компонентам безпеки та співпраці із країнами-партнерами. Започаткування програми НАТО «Партнерство заради миру» суттєво сприяло поступовому зближенню між колишніми суперниками, а також допомогло у проведенні реформ та модернізації національної безпеки [21]. Стратегія національної безпеки України уособлює побудову «нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії» [9]. Разом з тим, увага до традиційних загроз національній безпеці домінує в документі над питаннями безпеки особистості; головна роль у питаннях безпеки відводиться збройним силам, розвідувальним та правоохоронним органам; активного залучення громадянського суспільства в безпеку особистості не передбачено.

Проте, особистість є первинним самодостатнім елементом відносин безпеки, формує в своїй диспозиційній структурі певні схильності до сприйняття свого безпечного існування у соціумі, оцінці умов життєдіяльності, виробляє ціннісні орієнтації і установки на конкретні види поведінки при формуванні механізмів публічного управління безпекою особистості в царині прав жінок та гендерної рівності, забезпечення можливостей сталого людського розвитку та бюджетування власних потреб. Складність державного управління безпекою особистості та рівності прав індивідуума в соціумі є тим джерелом потенціалу сталого розвитку суспільства, що дозволяє поступово вибудовувати нову концепцію діяльності органів державної влади різних рівнів та органів місцевого самоврядування, передбачає прийняття рішень на основі потреб та інтересів людей для забезпечення успішних взаємовідносин в середовищі їх існування. Кофі Анан, колишній Генеральний секретар ООН, зазначав: «управління безпекою особистості, у своєму широкому сенсі, включає в себе набагато більше, ніж просто приймати рішення щодо призупинення збройного конфлікту. Воно охоплює права людини, добре управління, доступ до освіти та захисту здоров'я, забезпечення економічно активних людських ресурсів трудовими відносинами без гендерних відмінностей, щоб кожний індивідуум мав можливість та вибір використати свій потенціал» [15].

Для Європейського Союзу управління безпекою особистості є нарративом, який включає в себе цілі та методи надзвичайно різноманітної системи зовнішньої безпекової політики, що має презентативну форму дискусій про безпеку різним аудиторіям, як громадського, так і професійного сектора [20]. Тому, механізм управління національною безпекою усуває негативні фактори, що перешкоджають ефективній реалізації інтересів особистості, суспільства, та стабільності функціонування цілісності держави.

Поміж того зміст управлінської форми сталого розвитку та безпеки функціонування особистості становить безліч конкретних соціальних відносин, заснованих на властивих цьому суспільству нормативних системах (релігії, моралі, звичаях, традиціях). Зміст соціальних норм детермінує відповідний ком-

плекс властивих цьому суспільству цінностей, духовних і матеріальних благ, задоволення життєво важливих потреб учасників суспільних відносин [2]. Необхідність збереження, захисту, традиційних національних цінностей і благ відображає сутність національних інтересів та їх особливості на різних етапах розвитку національної спільноти [7].

В Україні застаріла доктрина «національної безпека держави» досі домінує над відносно новим поняттям безпеки людини, що є перешкодою для розроблення цілісної системи захисту, спрямованої як на окремих осіб, так і на вразливі верстви населення. Поточна ситуація – головним чином анексія Кримського півострова, окупація південних та східних територій країни країною-агресором, і триваюча війна в Україні створює нові виклики, що ускладнюють реалізацію амбітних планів у цьому напрямку. Проте, перші кроки все ж зроблено, і подальший успіх залежить, зокрема, від активної участі організацій громадянського суспільства і їх регулярної взаємодії з органами державної влади і місцевого самоврядування. Міжнародний досвід у сфері протидії тероризму і забезпечення безпеки особистості також має велике значення. Загалом, у всіх сферах, що пов'язані з безпекою особистості, велика й всеохоплююча робота – ще попереду шляхом розробки нового контенту механізму управління національною безпекою особистості в Україні, що передбачає визначення його змістовної компоненти (рис. 1).

Вважаємо, що принциповим концептуальним підходом розробки механізму управління національною безпекою особистості є її підтримка та захист у межах системи соціального захисту та безпеки. На загальнодержавному рівні соціальний захист та безпека особистості повинна мати розгалужену мережу управлінської платформи органів державного управління та місцевого самоуправління за напрямками безпеки та захисту професійної зайнятості на ринок праці; виділення достатнього фінансування на програми підтримки безпеки особистості; подолання гендерних стереотипів в суспільстві [23]. Відповідно, забезпечення безпеки, інтересів та прав людини в соціумі має бути пріоритетом бюджетної політики держави, яка в перманентному стані першочергових змін є моделлю безпечного соціального захисту індивідууму із певними характеристиками конфліктного та загрозового середовище в якому він потенційно може знаходитись, а також розривами бюджетної допомоги через демографічні та соціокультурні фактори, рівень розвитку соціальної інфраструктури територій.

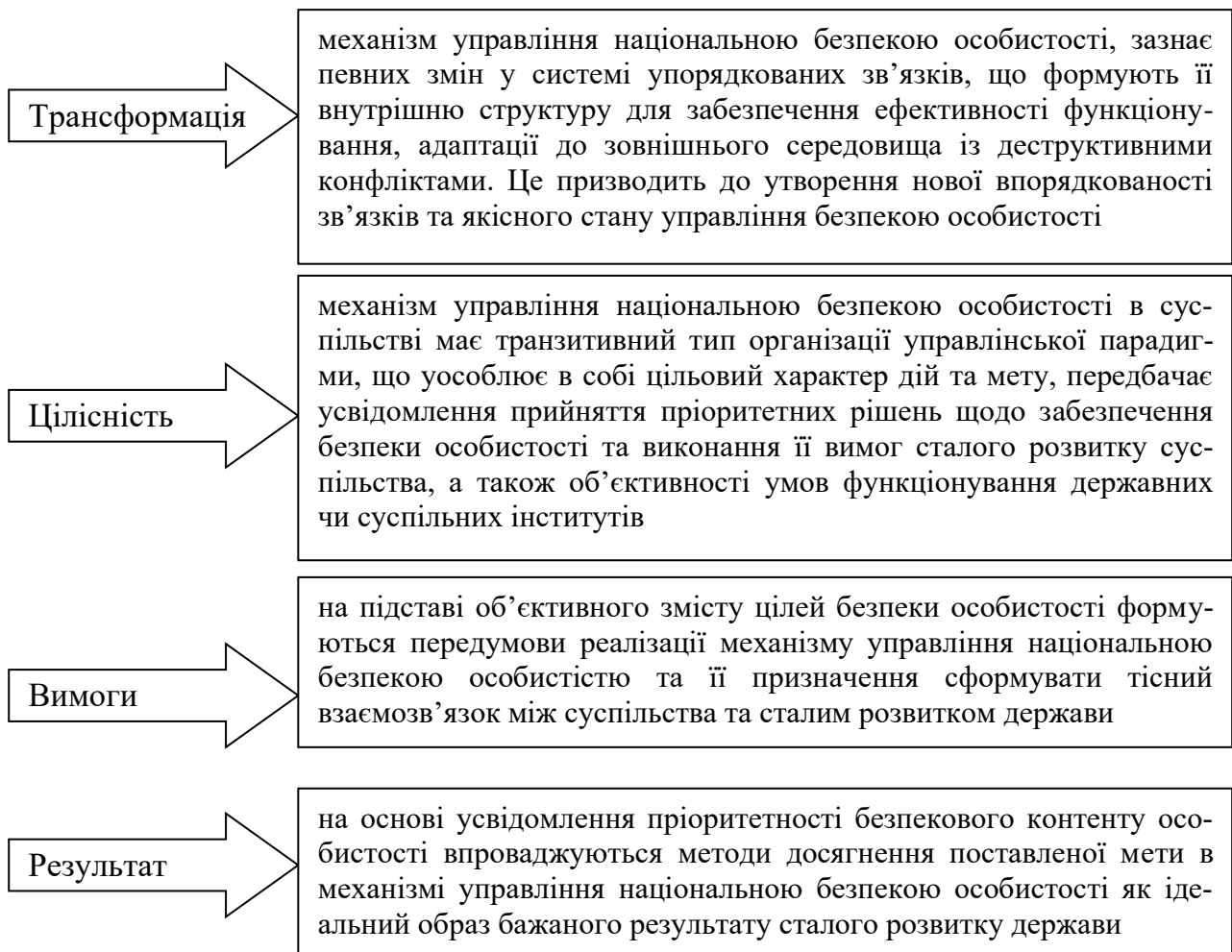

Рис. 1. Змістовна компонента механізму управління національною безпекою особистості в Україні

Джерело: складено авторами за даними [10-13]

Прогресивні тенденції управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку в більшості країн світу розпочалися зі зникненням біполярного світового порядку та повного залучення до прийняття рішень ширшого кола суспільних груп. Р. Інглхарта визначає гендерну рівність як чутливий індикатор, який демонструє наскільки розвинутої та демократичної є держава. Такі держава більш економічно розвинута, оскільки створюють умови для політичного й економічного різноманіття, толерантності, інклюзивності та міжособистісної довіри [14].

Висновки. Таким чином, для забезпечення захисту та безпеки особистості в державі необхідні скоординовані дії уряду та зусилля суспільства, на здатність та неупередженість створення нових скоординованих дій в механізмі управління національною безпекою при різних правових і організаційних формах діяльності, спрямованих на здійснення злагодженості функцій органів влади. В організаційній площині взаємодія між усіма суб'єктами управління безпекою особистості має здійснюватись у форматі пріоритетних національними ін-

тересів суспільств, тобто: створення громадянського суспільства, підвищення ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, розвиток демократичних інститутів для забезпечення прав і свобод людини; досягнення національної злагоди, політичної і соціальної стабільності, гарантування прав української нації та національних меншин України; забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки; забезпечення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства; збереження та підвищення науково-технічного потенціалу; зміцнення генофонду Українського народу, його фізичного і морального здоров'я та інтелектуального потенціалу; розвиток української нації, історичної свідомості та національної гідності українців; розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності громадян усіх національностей, що складають Український народ; налагодження рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма державами, інтегрування в європейську та світову спільноту.

Список використаних джерел:

1. Alkire S. A. Conceptual Framework For Human Security. CRISE Working Paper. Oxford: CRISE, 2003. URL: <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf>.
2. Нижник Н. Р., Мосов С. П. Теоретичні аспекти державного управління. Чернівці: Технодрук, 2011. 248 с.
3. Сізінцова Л. А. Державне управління соціальною сферою суспільства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2005. Вип. 22. С. 63–75.
4. Фурсін О. О. Напрями удосконалення механізмів соціально-орієнтованого державного управління на рівні регіону. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2012. Вип. 48. С. 172–188.
5. Подольська Є.А. Новий сенс й інноваційні способи забезпечення соціальної безпеки. Вісник Одеського національного університету. Серія : Соціологія і політичні науки. 2015. Т. 20. Вип. 2. С. 19–25.
6. Коленда Н. В. Сутність механізму забезпечення соціальної безпеки населення. Економічні науки. Серія : Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9 (1.1). С. 140–149.
7. Краус Н. М. Соціальна безпека на різних рівнях економічної агрегації. Економіка і регіон. 2013. № 5. С. 189–193.
8. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики. Суми: Університетська книга, 2014. 334 с.
9. «Про Стратегію національної безпеки України». Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року, із змінами № 392/2020 від 14.09.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
10. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України: моногр. Київ: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ»», 2007. 592 с.
11. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та

застосування їх граничних значень: моногр. Київ: НІСД, 2013. 101 с.

12. Кулінська А.В. Управління національною безпекою як основою забезпечення сталого розвитку національного господарства. Економічний форум. 2016. № 1. С. 20-26.

13. Семенченко А.І. Механізм стратегічного управління забезпеченням національної безпеки у кризових та надзвичайних ситуаціях. Стратегічні пріоритети. 2017. № 1 (2). С. 200-207.

14. Біденко Ю., Кисельова В. Про гендерну політику в Україні. Наукові перспективи. 2022. №1(19). С. 233-244.

15. Annan K. Secretary-General Salutes International Workshop on Human Security in Mongolia. Two-Day Session in Ulaanbaatar. (2000). URL: <http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000508.sgsm>.

16. Owen T. Human Security – Conflict, Critique and Consensus: Colloquium Remarks and a Proposal for a Threshold-Based Definition. Security Dialogue. 2004. Vol. 35. № 3. P. 381-398.

17. Sadako O. Empowering People for Human Security. 2003. URL: <http://www.humansecuritychs.org/newsandevents/payne.html>.

20. A European Way of Security. The Madrid Report of the Human Security Study Group. URL: <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/PDFs/Madrid%20Report%20Final%20for%20distribution.pdf>.

21. European Parliament Resolution of 19 February 2009 on the European Security Strategy and ESDP. Official Journal of the European Union. 2010. Vol. 53. P. 62.

22. Martin M., Owen T. The Second Generation of Human Security: Lessons from the UN and EU Experience. International Affairs. 2010. Vol. 86. №1. P. 223.

23. Єлагін В.П. Соціальна політика: теоретико-методологічні та концептуальні підходи. Харків: Техдрук, 2010. 400 с.

References:

1. Alkire S. A. Conceptual Framework For Human Security. CRISE Working Paper. Oxford: CRISE. 2003. ><http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf><.

2. Nyzhnyk N.R., Mosov, S.P. (2011). Teoretychni aspekty derzhavnoho upravlinnia [Theoretical aspects of public administration]. Chernivtsi: Tekhnodruk, 2011. 248 s. Print.

3. Sizintsova L. A. Derzhavne upravlinnia sotsialnoiu sferoiu suspilstva. [State management of the social sphere of society]. Humanitarnyi visnyk ZDIA. (22) 2005: 63–75.

4. Fursin O.O. Napriamy udoskonalennia mekhanizmiv sotsialno-orientovanoho derzhavnoho upravlinnia na rivni rehionu [Directions for improving the mechanisms of socially-oriented public administration at the regional level]. Humanitarnyi visnyk ZDIA. (48) 2012: 172–188.

5. Podolska E.A. Novyi sens y innovatsiini sposoby zabezpechennia sotsialnoi bezpeky [A new meaning and innovative ways of ensuring social security]. Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Sotsiologhiia i politychni nauky. (20, 2) 2015: 19–25.

6. Kolenda N.V. Sutnist mekhanizmu zabezpechennia sotsialnoi bezpeky naselennia. [The essence of the mechanism for ensuring social security of the population]. Ekonomichni nauky. Serii: Ekonomika ta menedzhment. (9, 1.1) 2012: 140–149.

7. Kraus N. M. Sotsialna bezpeka na riznykh rivniakh ekonomichnoi ahrehatsii. [So-

cial security at different levels of economic aggregation]. *Ekonomika i rehion*. (5) 2013: 189-193.

8. Ganaba, S.O. *Filosofiiia dydaktyky: konteksty, stratehii, praktyky* [Philosophy of didactics: contexts, strategies, practices: monograph]. Sumy: Universytetska knyha, 2014. Print.

9. «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy». Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku, iz zminamy № 392/2020 vid 14.09.2020 ["On the National Security Strategy of Ukraine". Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015, as amended №. 392/2020 dated September 14, 2020]. <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015><.

10. Horbulin V.P. and Kachynskiyi A.B. *Systemno-kontseptualni zasady stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy: monohr.* [Systemic and conceptual principles of the national security strategy of Ukraine: monograph]. Kyiv: DP «NVTs «Ievroatlantykinform»», 2007. Print.

11. Kachynskiyi A.B. *Indykatory natsionalnoi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia yikh hranychnykh znachen: monohr.* [Indicators of national security: definition and application of their limit values: monogr]. Kyiv: NISD, 2013. 101 s. Print.

12. Kulinska A.V. *Upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu yak osnovoiu zabezpechennia staloho rozvytku natsionalnoho hospodarstva* [Management of national security as a basis for ensuring the sustainable development of the national economy]. *Ekonomichnyi forum*. (1) 2016: 20-26.

13. Semenchenko A.I. *Mekhanizm stratehichnoho upravlinnia zabezpechenniam natsionalnoi bezpeky u kryzovykh ta nadzvychainykh sytuatsiiakh* [Mechanism of strategic management of national security in crisis and emergency situations]. *Stratehichni priorityety*. (1, 2) 2017: 200-207.

14. Bidenko Yu. and Kiselyova V. *Pro hendernu polityku v Ukraini* [About gender policy in Ukraine]. *Naukovi perspektyvy*. (1, 19) 2022: 233-244.

15. Annan K. Secretary-General Salutes International Workshop on Human Security in Mongolia. Two-Day Session in Ulaanbaatar. 2000. ><http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000508.sgsm><

16. Owen T. Human Security – Conflict, Critique and Consensus: Colloquium Remarks and a Proposal for a Threshold-Based Definition. *Security Dialogue*. (35, 3) 2004: 381-398.

17. Sadako O. *Empowering People for Human Security*. (2003). ><http://www.humansecuritychs.org/newsandevents/payne.html><.

20. *A European Way of Security. The Madrid Report of the Human Security Study Group*. ><http://www.lse.ac.uk/Depts/global/PDFs/Madrid%20Report%20Final%20for%20distribution.pdf><.

21. European Parliament Resolution of 19 February 2009 on the European Security Strategy and ESDP. *Official Journal of the European Union*. (53) 2010: 62.

22. Martin M. and Owen T. *The Second Generation of Human Security: Lessons from the UN and EU Experience*. *International Affairs*. (86, 1) 2010: 223.

23. Yelagin V.P. *Sotsialna polityka: teoretyko-metodolohichni ta kontseptualni pidkhody*. [Social policy: theoretical-methodological and conceptual approaches]. Kharkiv: Tekhdruk, 2010. 400 s. Print.